Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba)

z dnia 1 sierpnia 2025 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Obywatelstwo Unii – Swobodny przepływ osób – Artykuł 18 TFUE – Zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność państwową – Dyrektywa 2004/38/WE – Artykuł 24 – Zasada równego traktowania – Małoletnie dziecko będące obywatelem Unii korzystające z prawa pobytu na podstawie tej dyrektywy – Przyznanie rodzicowi tego dziecka krajowego zezwolenia na pobyt w celu sprawowania władzy rodzicielskiej nad tym dzieckiem – Rozróżnienie ze względu na obywatelstwo dziecka – Rodzic korzystający z prawa pobytu jako osoba poszukująca pracy – Odstępstwo od zasady równego traktowania w dziedzinie prawa do świadczenia z zakresu pomocy społecznej – Zakres

W sprawie C-397/23

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sozialgericht Detmold (sąd ds. sporów z zakresu prawa socjalnego w Detmold, Niemcy) postanowieniem z dnia 22 czerwca 2023 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 29 czerwca 2023 r., w postępowaniu:

FL

przeciwko

Jobcenter Arbeitplus Bielefeld,

przy udziale:

Stadt Bielefeld,

TRYBUNAŁ (piąta izba),

w składzie: M.L. Arastey Sahún, prezes izby, D. Gratsias, E. Regan (sprawozdawca), J. Passer i B. Smulders, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Richard de la Tour,

sekretarz: R. Şereş, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 listopada 2024 r.,

* Język postępowania: niemiecki.

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu rządu niemieckiego – J. Möller oraz R. Kanitz, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – B.-R. Killmann oraz E. Montaguti, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 13 lutego 2025 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni prawa Unii dotyczącego prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich.

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy FL a Jobcenter Arbeitplus Bielefeld (centrum zatrudnienia w Bielefeld, Niemcy), (zwanym dalej „Jobcenter Bielefeld”) w przedmiocie odmowy przyznania FL świadczeń socjalnych przewidzianych przez prawo niemieckie.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2004/38

3 Motywy 3, 4 i 6 dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. 2004, L 158, s. 77; sprostowanie Dz.U. 2005, L 197, s. 34), głoszą:

„(3) Obywatelstwo Unii powinno stanowić podstawowy status obywateli państw członkowskich, w przypadku gdy korzystają z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu. Należy zatem skodyfikować i zweryfikować istniejące instrumenty wspólnotowe, które traktują oddzielnie pracowników najemnych, osoby pracujące na własny rachunek, studentów i inne osoby niezatrudnione w celu uproszczenia i wzmocnienia prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu wszystkich obywateli Unii.

(4) Aby odejść od takiego sektorowego i fragmentarycznego podejścia do prawa swobodnego przemieszczania się i pobytu oraz ułatwić korzystanie z tego prawa, należy przygotować jeden akt prawny, który wprowadzi zmiany w rozporządzeniu Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty [(Dz.U. 1968, L 257, s. 2)] oraz uchyli następujące akty: […]

[…]

(6) Aby utrzymać szeroko pojętą jedność rodziny oraz bez uszczerbku dla zakazu dyskryminacji ze względu na przynależność państwową, przyjmujące państwo członkowskie powinno zbadać w oparciu o własne ustawodawstwo sytuację osób, które nie są objęte definicją członka rodziny na mocy niniejszej dyrektywy i nie korzystają z automatycznego prawa do wjazdu i pobytu w przyjmującym państwie członkowskim, w celu podjęcia decyzji, czy można udzielić takim osobom pozwolenia na wjazd i pobyt ze względu na ich związek z obywatelem Unii lub wszelkie inne okoliczności, na przykład zależność finansową lub fizyczną od tego obywatela Unii".

4 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Definicje", stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

[…]

2) »członek rodziny« oznacza:
   a) współmałżonka;
   b) partnera, z którym obywatel Unii zawarł zarejestrowany związek partnerski, na podstawie ustawodawstwa danego państwa członkowskiego, jeżeli ustawodawstwo przyjmującego państwa członkowskiego uznaje równoważność między zarejestrowanym związkiem partnerskim a małżeństwem, oraz zgodnie z warunkami ustanowionymi w odpowiednim ustawodawstwie przyjmującego państwa członkowskiego;
   c) bezpośrednich zstępnych, którzy nie ukończyli dwudziestego pierwszego roku życia lub pozostają na utrzymaniu, oraz tych współmałżonka lub partnera, jak zdefiniowano w lit. b);
   d) bezpośrednich wstępnych pozostających na utrzymaniu oraz tych współmałżonka lub partnera, jak zdefiniowano w lit. b);

[…]".

5 Artykuł 3 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Beneficjenci", stanowi, co następuje:

„1. Niniejszą dyrektywę stosuje się w odniesieniu do wszystkich obywateli Unii, którzy przemieszczają się do innego państwa członkowskiego lub przebywają w innym państwie członkowskim niż państwo członkowskie, którego są obywatelami, oraz do członków ich rodziny, jak zdefiniowano w art. 2 ust. 2, którzy im towarzyszą lub do nich dołączają.

2. Bez uszczerbku dla jakiegokolwiek osobistego prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu zainteresowanych osób przyjmujące państwo członkowskie, zgodnie ze swoim ustawodawstwem krajowym, ułatwia wjazd i pobyt następujących osób:

[…]

b) partnera, z którym obywatel Unii pozostaje w stałym, należycie poświadczonym związku.

Przyjmujące państwo członkowskie dokonuje szczegółowej analizy osobistych okoliczności i uzasadnia każdą odmowę wjazdu lub pobytu wobec tych osób".

6 Artykuł 6 tej dyrektywy, zatytułowany „Prawo pobytu przez okres nieprzekraczający trzech miesięcy”, przewiduje w ust. 1:

„Przez okres nieprzekraczający trzech miesięcy obywatele Unii posiadają prawo pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego bez wypełniania jakichkolwiek warunków i formalności innych niż wymóg posiadania ważnego dowodu tożsamości lub paszportu”.

7 Artykuł 14 dyrektywy 2004/38, zatytułowany „Zachowanie prawa pobytu”, stanowi w ust. 2 i 4:

„2. Obywatele Unii i członkowie ich rodziny posiadają prawo pobytu przewidziane w art. 7, 12 i 13 tak długo, dopóki spełniają warunki w nich określone.

[…]

4. W drodze odstępstwa od ust. 1 i 2 oraz bez uszczerbku dla przepisów rozdziału VI w żadnym wypadku środek wydalenia nie może być stosowany wobec obywateli Unii lub członków ich rodziny, jeżeli:

[…]

b) obywatele Unii wjechali na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego w poszukiwaniu pracy. W takim przypadku obywatele Unii i członkowie ich rodziny nie mogą zostać wydaleni tak długo, jak tylko obywatele Unii mogą dostarczyć dowód, że kontynuują poszukiwanie pracy i mają rzeczywistą szansę bycia zatrudnionym”.

8 Zgodnie z art. 24 tej dyrektywy, zatytułowanym „Równe traktowanie”:

„1. Z zastrzeżeniem specjalnych przepisów wyraźnie określonych w Traktacie i prawie wtórnym wszyscy obywatele Unii zamieszkujący na podstawie niniejszej dyrektywy na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego są traktowani na równi z obywatelami tego państwa członkowskiego w zakresie ustanowionym w Traktacie […].

2. W drodze odstępstwa od ust. 1 przyjmujące państwo członkowskie nie jest zobowiązane do przyznania uprawnienia do pomocy społecznej w ciągu pierwszych trzech miesięcy pobytu lub, w określonym przypadku, dłuższego okresu przewidzianego w art. 14 ust. 4 lit. b) […] dla osób niebędących pracownikami najemnymi, osób pracujących na własny rachunek, osób, które zachowują ten status, i członków ich rodziny”.

Rozporządzenie (WE) nr 883/2004

9 Artykuł 4 rozporządzenia (WE) nr 883/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. 2004, L 166, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2004, L 200, s. 1), zatytułowany „Zasada równego traktowania”, przewiduje:

„O ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej, osoby, do których stosuje się niniejsze rozporządzenie, korzystają z tych samych świadczeń i podlegają tym samym obowiązkom na mocy ustawodawstwa każdego państwa członkowskiego, co jego obywatele”.

Prawo niemieckie

W dziedzinie pobytu

10 Paragraf 28 Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (ustawy o pobycie, pracy i integracji cudzoziemców na terytorium federalnym) z dnia 30 lipca 2004 r. (BGBl. 2004 I, s. 1950), zmienionej ustawą z dnia 27 lipca 2015 r. (BGBl. 2015 I, s. 1386) (zwanej dalej „AufenthG"), zatytułowany „Łączenie rodzin z obywatelami niemieckimi", stanowi w ust. 1 zdanie pierwsze:

„Zezwolenie na pobyt wydaje się:

1. będącemu cudzoziemcem małżonkowi obywatela niemieckiego;

2. będącemu cudzoziemcem małoletniemu i niepozostającemu w związku małżeńskim dziecku obywatela niemieckiego;

3. będącemu cudzoziemcem rodzicowi małoletniego i niepozostającego w związku małżeńskim dziecka będącego obywatelem niemieckim celem wykonywania władzy rodzicielskiej,

pod warunkiem że obywatel niemiecki ma miejsce stałego pobytu na terytorium federalnym […]".

11 Paragraf 11 ust. 14 zdanie pierwsze Gesetz über die allgemeine Freizügigkeit von Unionsbürgern (ustawy o ogólnej swobodzie przemieszczania się obywateli Unii) z dnia 30 lipca 2004 r. (BGBl. 2004 I, s. 1986), zmienionej ustawą z dnia 12 listopada 2020 r. (BGBl. 2020 I, s. 2416) (zwanej dalej „FreizügG/EU") ma następujące brzmienie:

„[AufenthG] ma zastosowanie również wtedy, gdy przyznaje korzystniejszy status prawny niż niniejsza ustawa".

W dziedzinie świadczenia z zakresu pomocy społecznej

12 Paragraf 7 księgi II Sozialgesetzbuch (kodeksu socjalnego), w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2020 r. (zwanego dalej „SGB II"), zatytułowany „Beneficjenci świadczeń", stanowił w ust. 1:

„Świadczenia przewidziane w niniejszej księdze przyznaje się osobom, które:

1. ukończyły 15 rok życia i nie osiągnęły jeszcze granicy wieku określonej w § 7a,

2. są zdolne do pracy,

3. potrzebują pomocy oraz

4. mają zwykłe miejsce pobytu w Republice Federalnej Niemiec (beneficjenci zdolni do pracy).

Wyłączeni są:

1. cudzoziemki i cudzoziemcy, którzy nie są pracownikami najemnymi lub nie prowadzą działalności na własny rachunek w Republice Federalnej Niemiec ani też nie są uprawnieni do swobodnego przemieszczania się na podstawie § 2 ust. 3 [FreizügG/EU], oraz członkowie ich rodzin – podczas trzech pierwszych miesięcy ich pobytu;

2. cudzoziemcy:
   a) którym nie przysługuje prawo pobytu,
   b) których prawo pobytu wynika wyłącznie z celu poszukiwania pracy […]

[…]

oraz członkowie ich rodziny,

[…]

W drodze odstępstwa od zdania drugiego pkt 2 cudzoziemki i cudzoziemcy oraz członkowie ich rodziny otrzymują świadczenia na podstawie niniejszej księgi, jeśli mają miejsce zwykłego pobytu na terytorium federalnym przez co najmniej pięć lat […]".

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

13 FL, skarżący w postępowaniu głównym, obywatel polski, wjechał do Niemiec w dniu 30 maja 2020 r. z Niderlandów. Jego partnerka, również obywatelka polska, wjechała do Niemiec wcześniej, tj. w dniu 30 sierpnia 2015 r., z Polski. Ich wspólne dziecko urodziło się 27 listopada 2020 r. w Niemczech i również posiada obywatelstwo polskie.

14 FL, jego partnerka oraz ich wspólne dziecko wystąpili do Jobcenter Bielefeld o przyznanie podstawowych świadczeń pomocy społecznej na podstawie SGB II. W decyzjach z dnia 3 i 21 grudnia 2020 r. Jobcenter przyznał prawo do korzystania z tych świadczeń, odpowiednio, partnerce FL od dnia 30 maja 2020 r., i ich wspólnemu dziecku począwszy od dnia jego narodzin. Natomiast decyzją z dnia 21 kwietnia 2021 r. wniosek FL został oddalony w odniesieniu do okresu od dnia 30 maja 2020 r. do dnia 28 lutego 2021 r. ze względu na to, że nie posiadał on żadnego prawa pobytu na terytorium Niemiec, które mogłoby uprawniać go do świadczeń socjalnych na podstawie SGB II, ponieważ jego prawo pobytu zostało mu przyznane jedynie w celu poszukiwania pracy.

15 Decyzją z dnia 19 lipca 2021 r. Jobcenter Bielefeld oddalił jako bezzasadne zażalenie wniesione przez FL na tę decyzję oddalającą zasadniczo z tych samych powodów co te, które stanowiły podstawę jego pierwotnej decyzji.

16 W szczególności, aby dojść do wniosku, że FL nie korzysta na terytorium Niemiec z żadnego prawa pobytu, które mogłoby uprawniać go do świadczeń socjalnych na podstawie SGB II, Jobcenter Bielefeld uznał, po pierwsze, że FL nie może ubiegać się na podstawie prawa krajowego o prawo pobytu jako członek rodziny lub krewny swojej partnerki, która korzysta z prawa stałego pobytu.

17 W drugiej kolejności Jobcenter Bielefeld stwierdził, że FL nie może również uzyskać zezwolenia na pobyt z tytułu sprawowania władzy rodzicielskiej nad swoim małoletnim dzieckiem na podstawie § 28 ust. 1 zdanie pierwsze pkt 3 AufenthG, rozpatrywanego odrębnie lub w związku z § 11 ust. 14 zdanie pierwsze FreizügG/EU, ponieważ wydanie takiego zezwolenia na pobyt było uzależnione od warunku, by dziecko było obywatelem niemieckim, podczas gdy dziecko FL było obywatelem polskim.

18 W trzeciej kolejności Jobcenter Bielefeld uznał, że prawo pobytu nie wynika również z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 492/2011 z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Unii (Dz.U. 2011, L 141, s. 1) ani z art. 4 rozporządzenia nr 883/2004, zgodnie z ich wykładnią dokonaną przez Trybunał w wyroku z dnia 6 października 2020 r., Jobcenter Krefeld (C-181/19, EU:C:2020:794). W sprawie, w której zapadł ten wyrok, małoletnie dzieci podlegały bowiem obowiązkowi szkolnemu, co nie ma miejsca w przypadku dziecka FL.

19 W dniu 12 sierpnia 2021 r. FL wniósł do Sozialgericht Detmold (sądu ds. sporów z zakresu prawa socjalnego w Detmold, Niemcy), będącego sądem odsyłającym, skargę na decyzję Jobcenter Bielefeld z dnia 19 lipca 2021 r. Na poparcie tej skargi FL podnosi zasadniczo, że należy mu przyznać prawo pobytu na podstawie § 28 ust. 1 zdanie pierwsze pkt 3 AufenthG w związku z art. 6 Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (ustawy zasadniczej Republiki Federalnej Niemiec), który przewiduje w szczególności ochronę rodziny i równość dzieci pochodzących z małżeństwa i pozamałżeńskich, oraz art. 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., dotyczącego prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Zdaniem FL ograniczenie łączenia rodzin do celów sprawowania władzy rodzicielskiej do sytuacji, w których władza ta jest sprawowana nad małoletnim dzieckiem posiadającym obywatelstwo niemieckie, jest sprzeczne z prawem Unii, ponieważ stanowi to nie tylko ograniczenie swobody przemieszczania się, ale również naruszenie prawa do równego traktowania.

20 Jobcenter Bielefeld podnosi, że nie można wydać FL zezwolenia na pobyt na podstawie § 28 ust. 1 zdanie pierwsze pkt 3 AufenthG, ponieważ zgodnie z samym jego brzmieniem przepis ten dotyczy wyłącznie małoletnich dzieci posiadających obywatelstwo niemieckie. Okoliczność, że przepis krajowy w dziedzinie imigracji i pobytu wprowadza rozróżnienie pomiędzy obywatelami danego państwa a cudzoziemcami, jest nieodłącznym elementem tego rodzaju regulacji, o ile przepis ten nie jest sprzeczny z prawem Unii.

21 Sąd odsyłający wskazuje, że w Niemczech istnieją zarówno doktrynalne, jak i orzecznicze kontrowersje co do tego, czy § 11 ust. 14 zdanie pierwsze FreizügG/EU w związku z § 28 ust. 1 zdanie pierwsze pkt 3 AufenthG i z art. 18 akapit pierwszy TFUE może uzasadniać prawo pobytu rodzica sprawującego władzę rodzicielską nad małoletnim obywatelem Unii, który mimo że nie posiada obywatelstwa niemieckiego, korzysta na terytorium niemieckim z prawa pobytu wywodzącego się z prawa pobytu jego drugiego rodzica. W tych okolicznościach sąd odsyłający uważa za konieczne w celu rozstrzygnięcia zawisłego przed nim sporu zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w celu zbadania zgodności właściwych niemieckich przepisów z prawem Unii.

22 Gdyby bowiem FL przysługiwało prawo pobytu na terytorium Niemiec z innego powodu niż cel związany z poszukiwaniem pracy, należałoby mu co do zasady przyznać również prawo do wypłaty świadczeń socjalnych na podstawie SGB II.

23 W tych okolicznościach Sozialgericht Detmold (sąd ds. sporów z zakresu prawa socjalnego w Detmold) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy prawo Unii należy interpretować w ten sposób, że stoi ono na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym zezwolenie na pobyt w ramach sprawowania władzy rodzicielskiej jest przyznawane wyłącznie zagranicznemu rodzicowi małoletniego dziecka urodzonego w danym państwie, niepozostającego w związku małżeńskim, jeżeli dziecko to ma miejsce zwykłego pobytu na terytorium kraju, w związku z czym obywatele państwa członkowskiego Unii nie mają takiego prawa do uzyskania zezwolenia na pobyt w ramach sprawowania władzy rodzicielskiej w odniesieniu do małoletniego obywatela Unii posiadającego obywatelstwo państwa członkowskiego innego niż ten kraj?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

24 Na wstępie należy, po pierwsze, zauważyć, że Komisja Europejska wskazała na możliwość powołania się przez skarżącego w postępowaniu głównym na prawo pobytu na terytorium Niemiec jako „partnera” matki ich wspólnego dziecka w rozumieniu art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2004/38, uściślając, że gdyby miał on takie prawo, nie byłoby już konieczne udzielanie odpowiedzi na zadane pytanie w celu rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym.

25 W tym względzie należy przypomnieć, że pytania dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie pytania przedstawionego przez sąd krajowy jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wniesiono, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem postępowania głównego, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego lub prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na postawione mu pytania (wyrok z dnia 10 kwietnia 2025 r., Amilla, C-723/23, EU:C:2025:262, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).

26 W niniejszej sprawie skarżący w postępowaniu głównym nie domaga się prawa pobytu w rozumieniu art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2004/38, lecz prawa pobytu przewidzianego w prawie krajowym w celu sprawowania władzy rodzicielskiej, a ocena zasadności tego żądania wymaga zdaniem sądu odsyłającego dokonania wykładni prawa Unii. Tymczasem sama możliwość, że zainteresowany może w danym wypadku skorzystać również z innego prawa pobytu, nie może wykazać w sposób oczywisty, że przepisy prawa Unii, o których wykładnię wniesiono, nie mają żadnego związku ze stanem faktycznym sporu w postępowaniu głównym lub że problem podniesiony w tym pytaniu jest hipotetyczny.

27 Po drugie, pytania sądu odsyłającego dotyczą w szczególności możliwości uzyskania przez obywatela polskiego, który jest ojcem małoletniego dziecka, które ma również obywatelstwo polskie i ma miejsce zwykłego pobytu na terytorium Niemiec, zezwolenia na pobyt na terytorium kraju do celów sprawowania władzy rodzicielskiej nad tym dzieckiem, w sytuacji gdy wspomniane dziecko przebywa na tym terytorium na mocy dyrektywy 2004/38 jako członek rodziny jego matki, również będącej obywatelką polską i korzystającej w tym kraju z prawa stałego pobytu na podstawie tej dyrektywy. Ponadto z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że pytanie to opiera się na założeniu, iż FL nie przysługuje prawo pobytu w Niemczech inne niż prawo oparte na jego statusie osoby poszukującej pracy na podstawie art. 14 ust. 4 lit. b) dyrektywy 2004/38.

28 Bezsporne jest również, że zezwolenie na pobyt, o które ubiega się FL w celu sprawowania władzy rodzicielskiej, uprawnia go do świadczeń socjalnych, podczas gdy zgodnie z prawem niemieckim prawo pobytu w Niemczech wyłącznie w celu poszukiwania pracy nie daje mu prawa do tych świadczeń. Z tego powodu, jak wynika z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, FL podnosi przed sądem odsyłającym, że należy mu wydać takie zezwolenie na pobyt na terytorium kraju, a w konsekwencji powinien otrzymać świadczenia socjalne na podstawie SGB II.

29 W tych okolicznościach do Trybunału należy oparcie się również na założeniu przedstawionym w pkt 27 niniejszego wyroku w celu udzielenia odpowiedzi na zadane mu pytanie.

30 Po trzecie, należy przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału jeżeli pytanie prejudycjalne ogranicza się do odesłania do prawa Unii, bez wskazania przepisów tego prawa, na które się powołano, do Trybunału należy wyodrębnienie na podstawie wszystkich okoliczności przedstawionych przez sąd odsyłający, a w szczególności na podstawie uzasadnienia postanowienia odsyłającego, przepisów prawa Unii, które wymagają wykładni w kontekście przedmiotu sporu (wyrok z dnia 12 lutego 2015 r., Surgicare, C-662/13, EU:C:2015:89, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).

31 W niniejszej sprawie o ile sąd odsyłający wymienia w uzasadnieniu postanowienia odsyłającego szereg przepisów prawa Unii, o tyle jedynie w odniesieniu do art. 18 TFUE przedstawia on powód, przedstawiony w pkt 21 niniejszego wyroku, dla którego zastanawia się, czy uregulowanie krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym narusza prawo Unii, przy czym, jak wynika z pkt 27 tego wyroku, sąd ten wychodzi z założenia, że dyrektywa 2004/38 ma również zastosowanie w niniejszej sprawie.

32 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że poprzez swoje pytanie sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 18 TFUE lub dyrektywę 2004/38 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu państwa członkowskiego, na mocy którego zezwolenie na pobyt przewidziane w prawie krajowym w celu sprawowania władzy rodzicielskiej nie może zostać wydane obywatelowi Unii, któremu przysługuje władza rodzicielska nad jego małoletnim dzieckiem, z tego tylko powodu, że dziecko to, mimo że jest ono również obywatelem Unii i przebywa na terytorium tego państwa członkowskiego na podstawie tej dyrektywy, nie posiada jego obywatelstwa.

33 W tym względzie należy na wstępie zauważyć, że z informacji zawartych w aktach sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, iż warunki udzielenia krajowego zezwolenia na pobyt rozpatrywanego w postępowaniu głównym wprowadzają odmienne traktowanie ze względu na obywatelstwo małoletnich dzieci zamieszkujących na terytorium Niemiec. W szczególności zgodnie z przepisami niemieckimi zezwolenie na pobyt w celu sprawowania władzy rodzicielskiej może zostać wydane obywatelowi innego państwa członkowskiego tylko wtedy, gdy władzy ta jest wykonywana wobec małoletniego, niepozostającego w związku małżeńskim dziecka mającego miejsce zwykłego pobytu na terytorium niemieckim, posiadającego obywatelstwo niemieckie. W konsekwencji w przypadku małoletniego dziecka będącego obywatelem Unii, które nie ma obywatelstwa niemieckiego, takie zezwolenie na pobyt na terytorium kraju nie może zostać udzielone jego rodzicowi będącemu obywatelem innego państwa członkowskiego, nawet jeśli dane dziecko ma również miejsce zwykłego pobytu na terytorium Niemiec.

34 Tymczasem należy przypomnieć, że art. 20 ust. 1 TFUE przyznaje status obywatela Unii każdemu, kto posiada przynależność państwową jednego z państw członkowskich, i że status ten powinien stanowić podstawowy status obywateli państw członkowskich, pozwalający tym spośród nich,

którzy znajdują się w tej samej sytuacji, na korzystanie w dziedzinie właściwej ratione materiae traktatu FUE, z zastrzeżeniem wyjątków wyraźnie w tym względzie przewidzianych, z takiego samego traktowania z punktu widzenia prawa bez względu na ich obywatelstwo (wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., The Department for Communities in Northern Ireland, C-709/20, EU:C:2021:602, pkt 62).

35 Każdy obywatel Unii może więc powołać się na zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność państwową na ustanowiony w art. 18 TFUE we wszystkich sytuacjach należących do zakresu zastosowania ratione materiae prawa Unii. Do tych sytuacji należą sytuacje objęte wykonywaniem swobody przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich przyznanej w art. 20 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) i w art. 21 TFUE (wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., The Department for Communities in Northern Ireland, C-709/20, EU:C:2021:602, pkt 63).

36 Ponieważ dziecko skarżącego w postępowaniu głównym jest obywatelem Unii przebywającym w państwie członkowskim innym niż państwo, którego obywatelstwo posiada, jego sytuacja jest objęta zakresem zastosowania ratione materiae prawa Unii, w związku z czym obywatel ten może co do zasady powoływać się na zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność państwową zawarty w art. 18 TFUE (wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., The Department for Communities in Northern Ireland, C-709/20, EU:C:2021:602, pkt 64).

37 Niemniej jednak zgodnie z utrwalonym orzecznictwem art. 18 akapit pierwszy TFUE może być stosowany samodzielnie wyłącznie w sytuacjach podlegających prawu unijnemu, w odniesieniu do których traktat FUE nie zawiera szczególnych postanowień zakazujących dyskryminacji (wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., The Department for Communities in Northern Ireland, C-709/20, EU:C:2021:602, pkt 65).

38 W tym względzie należy zauważyć, że zasada niedyskryminacji została skonkretyzowana w odniesieniu do obywateli Unii, którzy korzystają ze swobody przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, w art. 24 dyrektywy 2004/38 (wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., The Department for Communities in Northern Ireland, C-709/20, EU:C:2021:602, pkt 66).

39 Zgodnie z art. 3 ust. 1 dyrektywy 2004/38 objęci jej zakresem stosowania i beneficjentami praw przez nią przyznanych są obywatele Unii, którzy przemieszczają się do państwa członkowskiego innego niż państwo członkowskie, którego są obywatelami, lub przebywają w takim państwie, jak również członkowie ich rodzin, w rozumieniu art. 2 pkt 2 wspomnianej dyrektywy, którzy im towarzyszą lub do nich dołączają. Tymczasem jest tak w przypadku osoby takiej jak dziecko skarżącego w postępowaniu głównym, które, jak wynika z pkt 27 niniejszego wyroku, jest obywatelem polskim i przebywa na terytorium niemieckim jako członek rodziny swojej matki, która jest również obywatelką polską i korzysta z prawa stałego pobytu na terytorium danego państwa członkowskiego.

40 W tych okolicznościach należy dokonać wykładni art. 24 dyrektywy 2004/38.

41 Odnosząc się w pierwszej kolejności do owego art. 24 – jego ust. 1 stanowi, że wszyscy obywatele Unii zamieszkujący na podstawie niniejszej dyrektywy na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego są traktowani na równi z obywatelami tego państwa członkowskiego w zakresie ustanowionym w traktacie FUE.

42 W tym względzie, po pierwsze, jak wynika z pkt 39 niniejszego wyroku, w niniejszej sprawie dziecko skarżącego w postępowaniu głównym jest obywatelem Unii przebywającym na terytorium niemieckim „na podstawie dyrektywy 2004/38” w rozumieniu art. 24 ust. 1 tej dyrektywy.

43 Po drugie, przyznanie krajowego prawa pobytu rodzicowi małoletniego dziecka będącego obywatelem Unii, które skorzystało ze swobody przemieszczania się i pobytu, jest objęte „dziedziną stosowania traktatu” w rozumieniu wspomnianego art. 24 ust. 1, w zakresie, w jakim przyznanie takiego prawa może sprzyjać korzystaniu przez to małoletnie dziecko z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu w przyjmującym państwie członkowskim.

44 Trybunał orzekł już, że z motywów 3 i 4 dyrektywy 2004/38 wynika, iż ma ona na celu ułatwienie obywatelom Unii korzystania z podstawowego i indywidualnego prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, przyznanego im bezpośrednio przez art. 21 ust. 1 TFUE, oraz wzmocnienie tego prawa podstawowego. Ochrona życia rodzinnego tych obywateli, a w szczególności przyjęcie środków ułatwiających integrację ich rodzin w przyjmującym państwie członkowskim, wpisują się w realizację tego celu [zob. wyrok z dnia 2 września 2021 r., État belge (Prawo pobytu w przypadku przemocy domowej), C-930/19, EU:C:2021:657, pkt 81, 82 i przytoczone tam orzecznictwo]. Tymczasem wydanie krajowego zezwolenia na pobyt rodzicowi dziecka będącego obywatelem Unii przebywającego zwykle w danym państwie członkowskim odpowiada tym celom w zakresie, w jakim pozwala na zachowanie życia rodzinnego tego dziecka na terytorium tego państwa członkowskiego i sprzyja integracji jego rodziny w tym państwie, tym bardziej gdy takie zezwolenie na pobyt ma na celu umożliwienie sprawowania władzy rodzicielskiej nad wspomnianym dzieckiem, a zatem co do zasady tak długo, jak długo dziecko to nadal podlega tej władzy.

45 Tym samym zasada równego traktowania skonkretyzowana w art. 24 ust. 1 dyrektywy 2004/38, która wymaga, aby osoby znajdujące się w porównywalnych sytuacjach były traktowane w ten sam sposób pod względem prawnym, znajduje zastosowanie w sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym.

46 W ramach sprawy w postępowaniu głównym bezsporne jest, że zezwolenie na pobyt, na które powołuje się FL, nie zostało mu wydane z tego tylko powodu, że jego dziecko nie ma obywatelstwa niemieckiego, przy czym FL spełnia ponadto inne warunki przewidziane przez prawo niemieckie dla celów wydania zezwolenia na podstawie § 28 ust. 1 zdanie pierwsze pkt 3 AufenthG. Wynika z tego, że uregulowanie krajowe rozpatrywane w postępowaniu głównym wprowadza dyskryminację bezpośrednią ze względu na obywatelstwo dziecka, a zatem jest sprzeczne z art. 24 ust. 1 dyrektywy 2004/38, ponieważ nie przyznaje jego rodzicowi będącemu obywatelem innego państwa członkowskiego prawa pobytu w celu umożliwienia mu sprawowania władzy rodzicielskiej nad tym dzieckiem, podczas gdy dziecko niemieckie znajdujące się w takiej sytuacji może korzystać z obecności na terytorium niemieckim swojego będącego obywatelem innego państwa członkowskiego rodzica w tych samych celach.

47 Stwierdzenia tego nie podważa argumentacja przedstawiona przez rząd niemiecki na rozprawie, zgodnie z którą prawo pobytu przewidziane w § 28 ust. 1 zdanie pierwsze pkt 3 AufenthG ma na celu ochronę konstytucyjnego prawa obywateli niemieckich do swobodnego pobytu i zamieszkiwania w Niemczech, który to cel stoi na przeszkodzie temu, by niemieckie dziecko musiało w danym wypadku opuścić swoje państwo pochodzenia, jeżeli rodzic będący

cudzoziemcem nie ma prawa pobytu, i z punktu widzenia którego obywatele Unii nieposiadający obywatelstwa niemieckiego znajdowaliby się w odmiennej sytuacji, ponieważ nieprzyznanie tego prawa pobytu nie oznaczałoby, że muszą oni opuścić swój kraj pochodzenia.

48 W rzeczywistości bowiem, nawet jeśli obywatelowi Unii nieposiadającemu obywatelstwa niemieckiego nie przysługuje takie prawo konstytucyjne i aby móc korzystać z prawa pobytu na podstawie dyrektywy 2004/38, musi on przestrzegać warunków wykonywania tego prawa przewidzianych w tej dyrektywie, o tyle dopóki warunki te są spełnione, korzysta on, podobnie jak obywatel Unii mający obywatelstwo niemieckie, z prawa swobodnego pobytu na terytorium Niemiec, w związku z czym ich sytuacje są porównywalne, przy czym dla celów stosowania zasady równego traktowania wymóg dotyczący porównywalnego charakteru sytuacji nie wymaga, aby sytuacje były identyczne, lecz jedynie aby były one podobne [zob. podobnie wyrok z dnia 26 czerwca 2018 r., MB (Zmiana płci a emerytura) C-451/16, EU:C:2018:492, pkt 41].

49 Tym samym w przypadku uregulowania takiego jak to, o którym mowa w pkt 46 niniejszego wyroku, rodzicowi dziecka niemającego obywatelstwa niemieckiego przysługuje na podstawie art. 24 ust. 1 dyrektywy 2004/38 prawo uzyskania zezwolenia na pobyt w celu sprawowania władzy rodzicielskiej nad swoim dzieckiem na tych samych warunkach co warunki mające zastosowanie na mocy tych przepisów do zagranicznych rodziców dzieci mających obywatelstwo niemieckie.

50 W niniejszej sprawie zezwolenie na pobyt, którego udzielenia domaga się FL, ma ostatecznie na celu, jak wynika z pkt 43 i 44 niniejszego wyroku, umożliwienie mu, jako rodzicowi niebędącemu obywatelem przyjmującego państwa członkowskiego, sprawowania władzy rodzicielskiej nad dzieckiem, które ma tam miejsce zwykłego pobytu, a tym samym zachowania życia rodzinnego tego dziecka w Niemczech oraz jego swobody przemieszczania się i pobytu na terytorium Niemiec, ponieważ wspomniane dziecko również nie posiada obywatelstwa niemieckiego, lecz obywatelstwo innego państwa członkowskiego. Tymczasem gdyby rodzicowi takiego dziecka nie można było przyznać zezwolenia na pobyt na terytorium kraju, o które mogą ubiegać się rodzice obywatela tego kraju, prowadziłoby to do naruszenia równego traktowania tego dziecka (zob. analogicznie wyrok z dnia 21 grudnia 2023 r., Chief Appeals Officer i in., C-488/21, EU:C:2023:1013, pkt 66–69).

51 Dyskryminacja taka jak ta, o której mowa w pkt 46 niniejszego wyroku, nie może ponadto być uzasadniona w świetle odstępstwa przewidzianego w art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38, ponieważ prawo pobytu danego dziecka nie jest objęte hipotezami, o których mowa w tym przepisie.

52 W drugiej kolejności, jeżeli chodzi o konsekwencje wynikające z wydania zezwolenia na pobyt wyłącznie na podstawie prawa krajowego, to w pkt 28 niniejszego wyroku przypomniano, że w niniejszym przypadku zgodnie z prawem niemieckim posiadacz zezwolenia na pobyt wydanego na podstawie § 28 ust. 1 zdanie pierwsze pkt 3 AufenthG może z tego względu również ubiegać się o przyznanie świadczeń socjalnych na podstawie SGB II. Świadczenia te nie zostały jednak przyznane FL ze względu na to, że nie przysługuje mu prawo pobytu na terytorium Niemiec inne niż to, o które może się ubiegać jako osoba poszukująca pracy.

53 Prawdą jest, że FL sam przebywa na terytorium tego państwa członkowskiego „na podstawie dyrektywy 2004/38”, a w szczególności na podstawie jej art. 14 ust. 4 lit. b) jako osoba poszukująca pracy. Tymczasem art. 24 ust. 2 tej dyrektywy wyraźnie zezwala państwom członkowskim na odstępstwo od zasady równego traktowania i odmowę przyznania świadczeń socjalnych wnioskodawcy, którego prawo pobytu opiera się na tym art. 14 ust. 4 lit. b).

54 Jednakże jeśli FL uzyska zezwolenie na pobyt, którego domaga się na podstawie § 28 ust. 1 zdanie pierwsze pkt 3 AufenthG, to rozważania przedstawione w poprzednim punkcie nie będą mogły wtedy podważyć jego prawa do otrzymania świadczeń socjalnych na podstawie SGB II.

55 O ile bowiem ustawodawca krajowy może na podstawie odstępstwa przewidzianego w art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38 odmówić przyznania tych świadczeń FL jako posiadaczowi prawa pobytu na terytorium krajowym wyłącznie w celu poszukiwania tam pracy, o tyle FL może w odpowiednim przypadku domagać się wypłaty wspomnianych świadczeń na innej podstawie (zob. podobnie z dnia 6 października 2020 r., Jobcenter Krefeld, C-181/19, EU:C:2020:794, pkt 70).

56 Zakres stosowania tego odstępstwa jest bowiem ograniczony w odniesieniu do świadczeń z zakresu pomocy społecznej do osób, które posiadają prawo pobytu w przyjmującym państwie członkowskim, po pierwsze, na podstawie art. 6 ust. 1 tej dyrektywy, przez maksymalny okres trzech miesięcy, a po drugie, na podstawie art. 14 ust. 4 lit. b) wspomnianej dyrektywy, po upływie tego okresu, w celu poszukiwania pracy.

57 Wynika z tego, że wspomniane odstępstwo nie znajduje zastosowania, gdy dziecko zainteresowanego korzysta z innego prawa pobytu na mocy dyrektywy 2004/38 niż to, o których mowa w poprzednim punkcie.

58 Z uwagi na powyższe rozważania na zadane pytanie trzeba odpowiedzieć, iż art. 24 dyrektywy 2004/38 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom państwa członkowskiego, na mocy których zezwolenie na pobyt przewidziane w prawie krajowym w celu sprawowania władzy rodzicielskiej nie może zostać wydane obywatelowi Unii, któremu przysługuje władza rodzicielska nad jego małoletnim dzieckiem, z tego tylko powodu, że dziecko to, mimo iż jest również obywatelem Unii i przebywa na terytorium tego państwa członkowskiego na podstawie tej dyrektywy, nie posiada obywatelstwa tego państwa.

W przedmiocie kosztów

59 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (piąta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 24 dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG,

należy interpretować w ten sposób, że:

stoi on na przeszkodzie przepisom państwa członkowskiego, na mocy których zezwolenie na pobyt przewidziane w prawie krajowym w celu sprawowania władzy rodzicielskiej nie może zostać wydane obywatelowi Unii, któremu przysługuje władza rodzicielska nad jego

małoletnim dzieckiem, z tego tylko powodu, że dziecko to, mimo iż jest również obywatelem Unii i przebywa na terytorium tego państwa członkowskiego na podstawie tej dyrektywy, nie posiada obywatelstwa tego państwa.

Podpisy